

**Aktivitetsrapport fra
Manifest mot mobbing (2006–2008)**

Rapport fra manifestpartene for tiltaksplan for Manifest mot mobbing 2006-2008.

<u>INNLEDNING</u>	3
<u>SKOLESEKTOREN – KUNNSKAPSDEPARTEMENTET OG UTDANNINGSDIREKTORATET</u>	3
- <u>Olweus og Zero</u>	3
- <u>LP-modellen og PALS</u>	3
- <u>Mobbing via digitale medier</u>	3
- <u>Kjønnsrelatert mobbing</u>	3
- <u>Skolemiljøutvalg</u>	4
- <u>Rasisme og diskriminering</u>	4
- <u>Veileder om sosial kompetanse</u>	4
- <u>OECD-nettverk om mobbing og vold i skolen</u>	4
- <u>Spre kunnskap om forebyggende arbeid i skolen</u>	5
<u>SKOLER OG BARNEHAGER – UTDANNINGSFORBUNDET</u>	6
- <u>Kompetanseoppbygging og arbeid med holdninger</u>	6
- <u>Hjem-skole-samarbeid</u>	6
- <u>Programmet Mangfold og dialog (MOD)</u>	6
- <u>Informasjon om arbeidet mot mobbing</u>	6
<u>SKOLER OG HELSETJENESTE – HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET, HELSEIDIREKTORATET OG UTDANNINGSDIREKTORATET</u>	6
- <u>Psykisk helse i skolen</u>	6
- <u>Program mot mobbing</u>	6
- <u>Annet arbeid</u>	6
<u>FORELDRE - FORELDREUTVALGET FOR GRUNNSKOLEN</u>	7
- <u>Bidra til at foreldre danner nettverk</u>	7
- <u>Bidra til å avklare forventninger og fellesansvar mellom hjem og skole</u>	7
- <u>Holde foredrag om foreldrenes oppgaver og ansvar</u>	7
- <u>Gi råd og hjelp til foreldre</u>	8
- <u>Spre aktuell informasjon og relevant materiell</u>	8
<u>FRIIDSMILJØENE OG DIGITAL MOBING - BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET</u>	8
- <u>Mobbing i fritidsmiljøene</u>	8
- <u>Mobbing via digitale medier</u>	8
<u>KOMMUNER OG FYLKESKOMMUNER - KS</u>	9
- <u>Skolejus</u>	9
- <u>Skoleeierprisen</u>	9
- <u>Konferanser</u>	9
- <u>Skriftlig materiell</u>	9
- <u>Samarbeid</u>	9
- <u>Arbeidsmiljø for de voksne</u>	9
<u>BARNEHAGER - KUNNSKAPSDEPARTEMENTET</u>	9
- <u>Lærings- og omsorgsmiljøet i barnehagen</u>	9
- <u>Regionale og nasjonale barnehagekonferanser</u>	9
- <u>Temahefte om medvirkning til alle barnehager</u>	10

Innledning

15. august 2006 undertegnet statsminister Jens Stoltenberg sammen med Halvdan Skard, direktør for KS, Helga Hjetland, leder for Utdanningsforbundet og Loveleen R. Brenna, leder for Foreldreutvalget for grunnskolen et nytt manifest mot mobbing for perioden 2006-2008. Fagforbundet har siden 2007 deltatt som manifestpart i oppfølgingen av manifestet. Kunnskapsdepartementet har hatt hovedansvaret for oppfølgingen av innsatsen i denne perioden.

Det første manifest ble undertegnet i 2002. Rogalandsforskning konkluderte sin vurdering av den første manifestperioden med at arbeidet så ut til å ha ført utviklingen i positiv retning, men at to år var for kort for å realisere visjonen i manifestet. Ved undertegnelsen av dette nye manifestet understreket manifestpartene at dette er et langsiktig arbeid og at det er viktig å holde engasjementet oppe.

Arbeidet med å forebygge og stoppe mobbing har vært knyttet sammen med det generelle verdi- og holdningsskapende arbeid. Partene har i perioden gjennomført ulike tiltak for å motivere og bistå det lokale arbeidet mot mobbing.

Skolesektoren – Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet

- Olweus og Zero

Skolene har fått tilbud om antimobbeprogrammene Olweus fra Hemil-senteret, Universitetet i Bergen og Zero fra Senter for atferdsforskning, Universitetet i Stavanger. Til sammen har 827 skoler tatt i bruk et av disse programmene. 466 skoler bruker Olweus og 361 bruker Zero. Resultatene viser at programmene har effekt, og reduserer forekomsten av mobbing på de skolene som bruker dem systematisk.

- LP-modellen og PALS

PALS (Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling i skolen) fra Atferdssenteret innføres nå i 103 skoler, mens 17 skoler deltar i en utprøving av et komprimert PALS. Det arbeides etter LP-modellen (Læringsmiljø og pedagogisk analyse) i 178 skoler. Senter for atferdsforskning samarbeider også med Oslo kommune, hvor 58 skoler arbeider med programmet Respekt – tidligere kalt ConnectOslo.

- Mobbing via digitale medier

Den digitale medie verden krever mye av dagens ungdom, og det er lett å trå feil ved bruk av mobil, internett etc. Dette var bakgrunnen for Du bestemmer-prosjektet, som er et samarbeid mellom Datatilsynet, Teknologirådet og Utdanningsdirektoratet. Det ble produsert og utarbeidet filmer og hefter til bruk på ungdomstrinnet og videregående opplæring. Det er sendt ut ca 200.000 hefter til skolene. I andre fase som bl.a. hadde elevproduksjon av filmer rundt temaene personvern og mobbing, ble Manifest mot mobbing med som aktiv samarbeidspartner. Delprosjektet resulterte i to filmer produsert på bestilling fra Høgskolen i Lillehammer, samt seks elevfilmer som vinnere i en manuskonkurranse for elever ved videregående skoler med medielinje.

Høsten 2008 er prosjektet nominert til beste holdningskampanje i Gullkorn-konkurransen. Etter at første del av prosjektet ble oversatt til engelsk for å kunne promotere det i internasjonale sammenhenger, er innholdet blitt oversatt og tatt i bruk, på spansk, baskisk, tysk, dansk og makedonsk. Flere land har vist sin interesse.

- Kjønnrelatert mobbing

Høgskolen i Nesna har, på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, utarbeidet en kunnskapsstatus om kjønnrelatert mobbing (mai 2007). Rapporten viser bl.a. at det finnes lite data om omfanget av mobbing/trakassering pga kjønn eller seksuell orientering. Til rapporten:

http://www.udir.no/templates/udir/TM_Artikkel.aspx?id=2651

Senter for atferdsforskning, har fra høsten 2008 inkludert spørsmål om kjønnrelatert mobbing i sin nasjonale utvalgsundersøkelse, som de gjennomfører hvert 4. år. Fra og med høsten 2008 er det også lagt inn spørsmål i Elevundersøkelsen, for elevene på 8. trinn til og med Vg3, om en er blitt utsatt for urettferdig behandling/diskriminering på skolen på grunn av kjønn, funksjonshemming, nasjonalitet, religion eller livssyn og/eller seksuell orientering.

Kunnskapsdepartementet har arrangert et Fagseminar om kjønnrelatert mobbing (september 2007). Seminaret tydeliggjorde betydningen av kompetanse blant lærere og skoleeiere,

synliggjøring av opplæringsloven, tilsyn med hvordan arbeidet mot mobbing følges opp i skolene, seksualundervisningen i skolen, et mer forpliktende samarbeid mellom hjem-skole, styrking av rådgivningstjenesten og utvikling av sosial kompetanse.

Utdanningsdirektoratet har igangsatt et arbeid for å få utarbeidet nytt ressursmaterieil til samlivs- og seksualundervisningen. Ved utarbeidelsen av dette materiellet vil temaet mobbing/trakassering på grunn av kjønn og seksuell orientering styrkes. Arbeidet slutføres i 2009.

Utdanningsdirektoratet har finansiert en undersøkelse om undervisningen om seksualitet ved ungdomsskolene i Trondheim kommune (Åse Røthing og Stine Helene Svendsen). Denne undersøkelsen konkluderer bl.a. med at det i stor grad undervises om seksualitet på alle trinn i ungdomsskolen, med noe overvekt på 10. trinn. Seksuell trakassering blir prioritert i undervisningen av et stort flertall trinnledere/lærere på tross av at dette verken tematiseres i læreplanen eller i de største læreverkene. Dette indikerer at seksuell trakassering oppleves som en svært aktuell problemstilling for underviserne.

Barne- og likestillingsdepartementet og Utdanningsdirektoratet har finansiert rapporten "Førebygging og handtering av homofobisk erting i ungdomsskolen" (Unifob Helse) Rapporten presenterer følgende forslag til tiltak for å forebygge homofobisk erting:

- o Etablere nulltoleranse mot homofobisk erting og inkludere dette i skolen sin handlingsplan mot mobbing
- o Bygge og benytte kompetanse blant lærerne i håndteringen av homofobisk erting
- o Øke bevisstheten om homofobisk erting blant elevene
- o Ta avstand fra og slå ned på mobbing

Russens ungdomskampanje om seksualitet, kjønnsrelatert mobbing og grensesetting: Russen organisasjonskomite har fått støtte til utforming av et informasjonsopplegg for russekullet 2008 og 2009 om grensesetting, kropp og seksualitet i russetiden.

- Skolemiljøutvalg

Etter at nye bestemmelser om skolemiljøutvalg ble tatt inn i opplæringsloven i 2005, er elev- og foreldrebrosjyren om elevenes skolemiljø (§9a) revidert, og inkluderer nå skolemiljøutvalg og brukermedvirkning. Heftet er trykket i 100.000 eksemplarer, og er, i samarbeid med FUG, sendt alle 1. klasser i 2007 og alle 8. klasser i 2008.

Veileder for skolemiljøutvalg ble ferdigstilt våren 2007. Elevorganisasjonen deltok i arbeidet sammen med bl.a. FUG, Utdanningsforbundet og Helsedirektoratet. Veilederen er laget som en lærebok for rektor, elever, foresatte og andre representanter i skolemiljøutvalget. Veilederen er nettbasert, og den ligger her:

http://www.skolenettet.no/moduler/templates/Module_Article.aspx?id=39335&epslanguage=NO

Utdanningsdirektoratet har støttet Elevorganisasjonens skolering av elevråd og elevtillitsvalgte, med særlig vekt på kap 9 a i opplæringsloven og arbeid i Skolemiljøutvalg.

- Rasisme og diskriminering

Utdanningsdirektoratet administrerer Benjaminprisen, som deles ut til en skole som har utmerket seg i arbeidet mot rasisme og diskriminering. Utdanningsdirektoratet samarbeider med en rekke organisasjoner og institusjoner som har et holdningsskapende arbeid mot rasisme rettet mot skoler, og direktoratet sprer kunnskap om ulike tiltak og læringsressurser knyttet til dette arbeidet. Se www.udir.no/benjamin.

- Veileder om sosial kompetanse

Det ble i 2003 utarbeidet en veileder for skolen om utvikling av sosial kompetanse. Veilederen ble i 2007 revidert og oppdatert i forhold til det nye læreplanverket for Kunnskapsløftet og nye erfaringer og forskning.

- OECD-nettverk om mobbing og vold i skolen

I møte i Education Committee, OECD i oktober 2004 ble det vedtatt å etablere et internasjonalt nettverk om mobbing og vold i skolen. Norge fikk ansvaret for å etablere og koordinere nettverket i 2005 og 2006. Utdannings- og forskningsdepartementet delegerte oppgaven som internasjonal koordinator til Utdanningsdirektoratet. I 2007 – 2008 har Slovakia hatt koordineringsansvaret. 22 land har deltatt i nettverket. Fra 1.1.2009 opphører nettverket i sin nåværende form.

- Lokale manifest

Manifestpartene har oppfordret kommuner, skoler og barnehager til at det undertegnes lokale manifest som markerer en felles forpliktende innsats mot mobbing. Det er laget eksempler på lokale manifest for kommuner, skoler og barnehager, i tillegg til tomme maler.

- Spre kunnskap om forebyggende arbeid i skolen

Kjetil & Kjartans tips mot mobbing

For å skape økt engasjement i arbeidet mot mobbing har Kjetil & Kjartan, i samarbeid med FUG og forskerne D. Olweus, E. Roland og A. Arnesen laget en DVD med filmer til bruk i klassene og på foreldremøter. DVD-en er kopiert i et opplag på 25.000 og sendt alle landets kommuner, grunnskoler og PP-tjeneste sammen med en plakat og et følgebrev fra kunnskapsministeren. Det er også utarbeidet drøftingsoppgaver til filmene. Se www.udir.no/mobbing.

Skolenes håndtering av individuelle kriser

Personalomsorg as har, på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet, utarbeidet veiledningsmateriale for skolenes håndtering av individuelle kriser, som dødsfall, alvorlig sykdom, ulykke, mobbing, seksuelle overgrep og vold. Materialet er nettbasert, og for hvert hovedtema er det laget ressurslister over faglitteratur, skjønnlitteratur og andre nettressurser.

Brev fra Kunnskapsministeren

I september 2007 sendte daværende kunnskapsminister Øystein Djupedal et brev til kommuner og fylkeskommuner om skolens ansvar for et trygt lærings- og oppvekstmiljø for alle elever. Skoleeierne og skoleledelsen ble minnet om deres ansvar for – og bedt om å følge opp arbeidet mot mobbing og vold på en systematisk og helhetlig måte.

Spre erfaringer fra verdiprojekt

Verdinettnetverket Skal-skal ikke har gjennomført ulike prosjekter i kommuner, barnehager og skoler. Flere av disse har arbeidet med temaet mobbing. Utdanningsdirektoratet ga i 2008 Høgskolen i Hedmark i oppdrag å evaluere 5 skoleprosjekt med tanke på å samle erfaringer med implementering av verdiarbeid i skolen. Erfaringer fra dette arbeidet er samlet i en masteroppgave og Utdanningsdirektoratet vil samle og spre erfaringer med gjennomføring og implementering av enkelte av disse prosjektene.

Dronning Sonjas skolepris

Utdanningsdirektoratet administrerer Dronning Sonjas skolepris. Prisen deles ut til en skole som har et godt arbeid for likeverd og inkludering og direktoratet sprer erfaringer om dette arbeidet.

Fysisk aktivitet og måltider i skolen

Evalueringen av prosjektene "Fysisk aktivitet og måltider i skolen" 2003- 2006, ved Hemil-senteret, og "Forsøk med utvidet skoledag" 2007/2008, ved Sintef, viste at gjennom å tilrettelegge for daglig fysisk aktivitet for alle og skolemåltid, opplevde mange skoler en bedring av læringsmiljøet og mindre mobbing.

Konflikthåndtering/skolemekling

Høgskolen i Hedmark har i samarbeid med Høgskolen i Sør-Trøndelag arbeidet med å utvikle og spre kompetanse innen temaet konflikthåndtering og skolemekling. Høgskolen i Hedmark har bl.a. utarbeidet et modulbasert studie (30stp) om temaet og etablert et nettverk mellom interesserte høgskoler.

Forskerrapporten "Forebyggende innsatser i skolen", 2006

Forebyggende og helsefremmende tiltak i skolen bør ha tilsiktet effekt. Derfor oppnevnte Utdanningsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet forskergrupper som vurderte 29 ulike programmer. De har som mål å forebygge rus og problematferd gjennom å utvikle personlige holdninger, sosial kompetanse og gode læringsmiljø. Den faglige gjennomgangen forskergruppene gjennomførte, viste at kvaliteten på programmene er ulik og at flere av dem har utilstrekkelig kunnskapsmessig forankring. Forskerrapporten gir veiledning om hvilke tiltak og programmer som er kunnskapsbaserte og som har den forventede effekt. Rapporten gir også en kunnskapsstatus i forhold til lærerens rolle som leder for elevenes læring og utvikling, samt anbefalinger om hvilke implementeringsstrategier skolen bør vektlegge for å lykkes i helsefremmende og forebyggende arbeid.

Rundskriv Q-16/2007 Forebyggende innsats for barn og unge

For å styrke det forebyggende arbeidet for barn og unge, sendte Regjeringen, ved 6 departement/statsråder, dette rundskrivet til den politiske og administrative ledelsen i

kommunene. Rundskrivet vektlegger bl.a. betydningen av tverrfaglig og tverretattlig samarbeid, tidlig innsats og at tiltakene skal bygge på kunnskap om hva som fungerer.

Skoler og barnehager – Utdanningsforbundet

- Kompetanseoppbygging og arbeid med holdninger

- Utdanningsforbundet har sendt en oppfordring til fylkeslagene/medlemmene om å bruke Elevundersøkelsen 2007 til å se på tallene om mobbing i arbeidet på lokalt nivå- kommunen/skole.
- Det er sendt ut et diskusjonsgrunnlag til fylkeslagene/medlemmene om bråk og uro i norsk skole med bakgrunn i tall fra PISA.
- Det er sendt ut brev til tillitsvalgte om det fysiske miljøet og arbeidet med et godt læringsmiljø i skole og barnehager.
- Det er informert om muligheter for å bruke maler for lokale manifeste.
- Arbeidet med profesjonsutvikling foregår kontinuerlig. I 2008 ble det arrangert en rekke på 6 regionale konferanser med tittelen: Profesjonsutfordringer i barnehage og skole – kjennetegn på god yrkesutøvelse. Det er laget problemstillinger til diskusjon.

- Hjem-skole-samarbeid

Utdanningsforbundet har hatt jevnlige kontaktmøter med Foreldreutvalget for grunnskolen og partene har gjennomført kurs sammen: *Den utfordrende samtalen*. Dette videreføres.

- Programmet Mangfold og dialog (MOD)

Utdanningsforbundet har fortsatt arbeidet, men på et lavere nivå enn tidligere.

- Informasjon om arbeidet mot mobbing

Informasjonsbrosjyre er laget og sendt ut til alle arbeidsplasser, og informasjon på nett. Brosjyre "Nettvett – hvordan unngå mobbing på nett" er laget og sendt ut til medlemmene.

Skoler og helsetjeneste – Helse- og omsorgsdepartementet, Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet

- Psykisk helse i skolen

Satsningen består p.t. av seks program som favner både grunnskole og videregående opplæring. Opplæringsprogrammene drives av 5 organisasjoner, Voksne for Barn, Mental Helse Norge, Rådet for Psykisk helse, Sykehuset Asker og Bærum HF og Stiftelsen Psykiatrisk Opplysning.

Mål for skoleprogrammene er mestring:

- Gi kunnskap om hvordan en kan ivareta egen psykisk helse
- Gi kunnskap om hvordan en kan være en god venn for en som sliter
- Gi kunnskap om hvor en kan søke hjelp

Status for satsningen pr. 2008

- Inngått samarbeidsavtale med 16 fylker pr. 2008
- Satsningen har nådd 105 000 elever i videregående skole, 52% av alle landets videregående skoler (inkl. de private) har tatt i bruk minst ett av programmene for videregående skole og gjennomført det minst en gang. 26 000 skoleledere, lærere, helsesøstre, helsepersonell, BUP, PPT o.a. har deltatt i satsningen.

- Program mot mobbing

I manifestperioden 2006-2008 har Helsedirektoratet i samarbeid med Utdanningsdirektoratet støttet implementering av Olweus-programmet.

- Annet arbeid

Etterutdanning for helsesøstre i psykisk helsearbeid for barn og unge

Dette startet høsten 2007 ved høyskoler/universitet som tilbyr helsesøsterutdanning. Formålet med etterutdanningsprogrammet er at helsesøstrene får styrket kompetanse om tidlig identifisering og intervensjon når det gjelder psykiske og psykososiale vansker hos barn og ungdom, og i å samhandle med de øvrige tjenestene i kommunehelsetjenesten og psykisk helsevern for barn og unge. Etterutdanningen er inndelt i tre moduler:

- "Spedbarn, små barn og psykisk helse."
- "Skolebarn og psykisk helse."
- "Barn med risiko for utvikling av atferdsvansker."

Evalueringen fra de som har gjennomført etterutdanningen er svært positiv og det er stor søknad og ventelister til utdanningen.

Befolkningskampanjen

I 2006 handlet kampanjen om barns psykiske helse, kampanjen i 2007 rettet seg mot ungdom.

Veileder for psykisk helsearbeid med barn og unge i kommunene

Veilederen er presentert på møter og konferanser i hele landet.

Nettstedet www.klara-klok.no

Tjenesten er en nasjonal spørretjeneste for ungdom og unge voksne. Besøkende kan stille spørsmål til et fagpanel innen temaene helse, forhold og familie, rusmidler og seksualitet. Mobbing er et av temaene som blir tatt opp her. Gutteandelen av brukerne ligger på 40 %, hvilket er høyt i forhold til de ordinære helsetilbudene til ungdom der gutteandelen er på rundt 10 prosent.

Forskning og statistikkutvikling

Helsedirektoratet har fått i oppgave av Helse- og omsorgsdepartementet å etablere et indikatorsystem (1. jan 2009) for psykisk helse som skal gjøre det mulig å følge utviklingen i kvaliteten og innholdet i tjenestene som tilbys mennesker med psykiske vansker og lidelser. Mobbing er en av de 44 indikatorene som Helsedirektoratet vil følge nøye med på videre. Vi vet fra forskning at mobbing påvirker den psykiske helsen i stor grad.

Foreldre - Foreldreutvalget for grunnskolen

- Bidra til at foreldre danner nettverk

Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG) er opptatt av et godt foreldrenettverk og at foreldre skal bli kjent med hverandre og hverandres barn. Det kan forebygge mobbing. I ulike sammenhenger formidles at foreldre må danne grupper og ta opp aktuelle temaer, blant annet mobbing. Dette ble vektlagt blant annet i forbindelse med skolestartkampanjen rettet mot 8.klasse høsten 2008. FUGs leder, Loveleen Brenna, ble intervjuet på anti-mobbefilmen som Kjetil og Kjartan laget sommeren 2008 og oppfordret også der til at man samarbeider og diskuterer seg fram til kontrakter der man forplikter seg til å bidra til å stoppe mobbing.

- Bidra til å avklare forventninger og fellesansvar mellom hjem og skole.

Forskning viser at et av de store problemene i samarbeidet mellom hjem og skole, er at forventninger ikke er avklart. Dette vil blant annet få store konsekvenser for arbeidet mot mobbing. FUG har derfor bearbeidet to spill fra Danmark. De er oppdatert og tilrettelagt for norske forhold.

- Spillet "Samspillet mellom hjem og skole" består av 56 kort med ulike utsagn. Foreldre og lærere skal sammen på foreldremøter drøfte utsagnene og bli enige om hva som er viktig i samarbeidet mellom hjem og skole dette året. Eksempler på utsagn på kortene er: "at læreren kontakter hjemmet raskest mulig hvis det oppstår problemer." "at vi jevnlig følger opp skolens/gruppens plan mot mobbing." (ca 14 kort er relevante for arbeidet mot mobbing).
- Spillet "Dialog" skal avklare hva det er viktig at elevene kan når de går ut av ungdomsskolen. Det består av 100 utsagn som foreldre og lærere skal ta stilling til om det er viktig at barna lærer og hvordan man kan samarbeide om det. Her er det utsagn som for eksempel: "Bør en 16-åring kunne vise medfølelse og omsorg for mennesker som blir utsatt for mobbing/vold?" "Bør en 16-åring kunne håndtere uenighet og konflikter?" (ca 18 kort er relevante for arbeidet mot mobbing).

- Holde foredrag om foreldrenes oppgaver og ansvar

FUG holder foredrag over hele landet. Foredragene er for både foreldre og ansatte i skolen. Arbeidet for et godt læringsmiljø og arbeidet mot mobbing blir så godt som alltid tatt med som et viktig punkt. FUG henviser til den rollen foreldre kan og må spille i arbeidet mot mobbing, gir eksempler og sier noe om hvordan foreldre kan bidra. FUG legger vekt på at foreldre må være med å utarbeide anti-mobbepplaner på skolene. Arbeidet mot mobbing må skolemiljøutvalget ha et naturlig oppfølgingsansvar for. Noen foredrag har spesifikt mobbing som tema.

I samarbeid med Utdanningsforbundet har FUG gjennomført kurs "Den utfordrende samtalen" på fire steder i landet vinteren 07/08.

- Gi råd og hjelp til foreldre

FUG gir råd til enkeltforeldre og tillitsvalgte foreldre. I løpet av 2007 var det ca 600 rådgivninger på telefon og mail. Alt for mange av disse dreier seg om mobbing. Det FUG primært kan gjøre, er å orientere om skolens og rektors ansvar, henvise til § 9a-3 i opplæringslova og orientere om klagemuligheter. Noen ganger blir det gitt konkrete råd i situasjonen de som henvender seg, befinner seg i.

- Spre aktuell informasjon og relevant materiell

FUG har en aktiv hjemmeside www.foreldrenettet.no. Den holdes oppdatert på mobbing under sidene: skolemiljø – mobbing. Der gjøres det oppmerksom på materiell og hendelser, og der ligger heftet "Stopp mobbing – gode råd til foreldre" til nedlasting.

Ved skolestart 2007 ble brosjyren "Elevenes skolemiljø – kapittel 9a i opplæringsloven" sendt i samarbeid med Utdanningsdirektoratet til alle foreldre med barn i 1.klasse. I 2008 ble det samme gjort til alle foreldre med barn i 8.klasse.

I november 2008 ble heftet "Stopp mobbing – gode råd til foreldre" på nytt sendt ut til alle FAU-er sammen med et brev om kap.9a.

Fritidsmiljøene og digital mobbing - Barne- og likestillingsdepartementet

I arbeidet med Manifest mot mobbing (2006-2008) har Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) hatt et særskilt ansvar for innsats mot mobbing i fritidsmiljøene. Våre hovedsamarbeidspartnere er de tre paraplyorganisasjonene Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Unge funksjonshemmede og Ungdom & Fritid (organisasjon for ansatte og brukere av fritidsklubber). BLD har særlig forpliktet seg til en innsats knyttet til mobbing i fritidsmiljøene og mobbing via digitale medier.

- Mobbing i fritidsmiljøene

I 2006 ga BLD ut en håndbok om mobbing i fritidsmiljøene med informasjon om hvordan man kan identifisere, forhindre og stoppe mobbing. Målgruppen for håndboken var ansatte og tillitsvalgte i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, fritidsklubber og andre organiserte fritidsmiljø.

BLD har i manifestperioden avholdt møter med de tre paraplyorganisasjonene om videre innsats mot mobbing i fritidsmiljøene. Innsatsen mot mobbing er tatt inn i LNU's barne- og ungdomspolitiske program 2007-2009. Barne- og likestillingsdepartementet har i 2006 gitt støtte til en konferanse om inkluderende organisasjonsliv, i regi av LNU, Unge funksjonshemmede og Ungdom & Fritid.

BLD holder hvert år en kontaktkonferanse for ledere og tillitsvalgte i landets frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og fritidsklubber. På Kontaktkonferansen 2007 ble det avholdt et parallellseminar med temaet mobbing og hva ledere og tillitsvalgte kan gjøre for å forebygge og hindre mobbing og ekskludering. På Kontaktkonferansen i 2008 ble det avholdt et parallellseminar med temaet "Empowerment", om hva barne- og ungdomsorganisasjonene kan gjøre for å motvirke dominans og fremme inkludering.

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet har BLD i 2008 gitt støtte til et diskusjonsopplegg (filmer) om mobbing, som er utarbeidet av Kjetil & Kjartan i samarbeid med relevante fagmiljøer. Filmene passer for barn og ungdom i alderen 11-16 år og er laget som utgangspunkt for samtaler og diskusjon.

- Mobbing via digitale medier

Temaet settes på dagsorden gjennom Medietilsynets arbeid i forhold til barn og unges mediebruk gjennom Trygg bruk-prosjektet. Prosjektet finansieres av flere departementer, deriblant Barne- og likestillingsdepartementet. På bakgrunn av resultatene fra Trygg bruk-undersøkelsen vil prosjektet sette fokus på digital mobbing ved å gjennomføre en nasjonal konferanse om barn, digital mobbing og sosiale nettverk.

Organisasjonen BarneVakten, www.barnevakten.no, gjennomfører hvert år foreldremøter på skoler der ulike problemstillinger om barn og unges mediebruk blir belyst. Digital mobbing er et av temaene som er vektlagt. BarneVakten får tilskudd fra BLD til å gjennomføre sitt arbeid med foreldremøter.

På nettstedet www.foreldrepraten.no, som BLD står som ansvarlig utgiver av, er det utviklet et samtaleopplegg om mediebruk og forbruk for bruk på foreldremøter. Her finner man også en rekke spørsmål knyttet til digital mobbing. Siden driftes av organisasjonen Barnevakten.

Kommuner og fylkeskommuner - KS

- Skolejus

Arbeid mot mobbing er blant emnene som blir tatt opp i kurstilbud om skolejus, temadager i kommuner og regioner. Det er i folkevalgtopplæringen, bl.a. utgitt en egen håndbok om den politiske skoleeierrollen.

- Skoleeierprisen

Ett av kriteriene for Skoleeierprisen er aktivt arbeid for et godt fysisk og psykososialt miljø. De kommuner og fylkeskommuner som har vært nominert til og vunnet prisen, har alle dokumentert aktivt antimobbearbeid.

- Konferanser

KS' regionale og nasjonale utdanningskonferanser legger vekt på å oppfordre kommuner og fylkeskommuner til å være aktive i skoleeierrollen, både når det gjelder utvikling og oppfølging. Vi trekker inn medlemmer som jobber godt med dette i konferansene, og informerer om de gode eksemplene på flere måter.

- Skriftlig materiell

Skriftlig materiell er en viktig informasjonskanal for KS. I denne to-årsperioden har vi bl.a. utgitt hefter om ledelse i kommunesektoren, kommunesektorens utfordringer 2008-2012, arbeidsgiverstrategi mot 2020, samhandling i kommunalt arbeid for barn og ungdom, hefter om vinnerne av Skoleeierprisen og en egen utdanningspolitisk plattform, vedtatt av styret.

Kommuneforlaget, som er et av KS' datterselskaper, utgir mye stoff som er relevant i forebyggende arbeid, både i skolen og på andre kommunale arenaer, eksempelvis KF Skole – Elevrettigheter, et digitalt oppslagsverk som er en del av KF Infoserie. Forlaget har også nylig revidert boka Forebyggende arbeid i skolen – Om barn med sosiale og emosjonelle vansker, hvor blant andre Olweus er bidragsyter.

- Samarbeid

For øvrig har KS hatt et utstrakt samarbeid med andre av partene, om nasjonal PPT-konferanse, nasjonal skolebyggkonferanse (som også er opptatt av fysiske omgivelers utforming i forhold til mobbing) nasjonal hjem/skolekonferanse (Med læring på plakaten), veiledning av nye lærere, demonstrasjonsskoler, dronning Sonjas skolepris, FOU/evalueringer, veileder om § 13.10 (opplæringslovens systemkrav til skoleeier), Kvalitetskommuneprogrammet.

- Arbeidsmiljø for de voksne

KS har fra starten av manifestarbeidet lagt vekt på at et godt arbeidsmiljø for de voksne henger sammen med et godt antimobbearbeid. Vi har et omfattende samarbeid med andre arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner og Arbeidstilsynet for å forebygge mobbing på arbeidsplassen, bl.a. Jobbing uten mobbing (www.jobbing.utenmobbing.no) og implementering av Europeisk rammeavtale om trakassering og vold på arbeidsplassen.

Barnehager - Kunnskapsdepartementet

- Lærings- og omsorgsmiljøet i barnehagen

Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver trådte i kraft 1. august 2006. For å støtte barnehagens arbeid med innføring av den reviderte rammeplanen, har Kunnskapsdepartementet utarbeidet en serie temahefter. Dette er tema knyttet til barnehagens innhold og oppgaver. Fylkesmennene har i samarbeid med Kunnskapsdepartementet arrangert både nasjonale og regionale konferanser hvor tema var implementering av ny rammeplan.

- Regionale og nasjonale barnehagekonferanser

Fylkesmannen er bindeledd mellom Kunnskapsdepartementet og barnehage- og opplæringssektoren, og Kunnskapsdepartementet har direkte ansvar for embetsstyringen av fylkesmannen på barnehageområdet. I embetsoppdraget har oppfølging av Manifest mot mobbing vært en del av fylkesmannens oppdrag. Flere fylkesmenn har i den forbindelse hatt barns medvirkning og sosial kompetanse som tema på regionale konferanser i tiltaksperioden.

- Temahefte om medvirkning til alle barnehager.

Temahefte om barns medvirkning inngår i temahefteserien, og ble utgitt og sendt til alle landets barnehager høsten 2006.